

מראי מקומות- בבא בתרא קל"ז

בא לעולם אין שייך שיחול עד הקנין עד שבא הדבר בעולם, ולכן אם בשעה שבא הדבר בעולם שוב אינו יכול להקנות, ממילא אינו יכול לעשות קנין עכשיו ג"כ כדי שיחול באותה עשה. משא"כ בדבר שהוא כבר בעולם, רק שרוצה שיחול הקנין לאחר זמן, אז אין צריך שיהי' יכול להקנות באותה שעה, דכיון דהי' יכול לעשות קנין גמור על אותו דבר עכשיו אם רוצה, ממילא אין חסרון במה דבשעת חלות הקנין לא הי' יכול להקנותו [ועדיין צריך הסבר, וע' בקו"ש (תס"ז), דצריך שיהא בידו או בשעת מעשה קנין או בשעת חלות הקנין, רצ"ב, ואכ"מ].

(ד) **אי מיפק לא נפיק בי, למאי יהבי ניהלי,** **אלא מיפק דכ"ע ל"פ דנפיק בי-** וק', מה בכך דיהבי' לי' בשביל לצאת בו, הרי אם אין לו אלא קנין פירות, ממילא אינו יכול לצאת בו, כיון שאין לו בה קנין הגוף, ומה לנו ולכוונתו. וע' בקובץ **שעורים** (תס"ה) דהביא שי' **הרא"ש** דהוי כאומר שיהא גוף שלו בשעה שנוטלו לצאת בו ע"מ שיתנהו אחריו לפלוני, והוי כמתנה ע"מ להחזיר, ולכן צ"ל דאחריו היינו לאחר שיצא בו. אבל **הרשב"ם** פי' דאחריו היינו אחר מיתתו, ולכן א"א לומר דהוי קנין הגוף דצריך להחזיר, וא"כ הדרה קו' לדוכתי'. ולכן פי' הקו"ש דאולי הרשב"ם יסבור דהקנה לו האתרוג כדי שיהי' שלו לענין לצאת בו [ואולי כוונתו דאף אם ק"פ לאו כק"ג, מ"מ יכולים לומר דמסתמא הקנה לו הקה"ג כדי לצאת בו, וצ"ע]. **וע"ע בחזון איש** (תו"מ ליקוטים י"ג, י"ד), דהביא בשם **השטמ"ק** בשם הר"י דודאי גם ככה"ג אין כוונתו להקנות לו אלא ק"פ, ומה שיוצא בו היינו משום דאינו שאול, אלא נתון לזמן. והיינו, דרק בשאול, דחייב בשמירתו ובאונסיו, אז לא חשיב שלו, אבל קנין לזמן, כיון שאינו חייב בשמירתו ואינו משועבד לבעלים, שפיר חשיב שלו (אולם הי' ק' להשטמ"ק לשון הגמ', ולכן פי' דלרנב"י באמת מודה רבי דכאן הקנה לו הקה"ג. ומשמע דסתמא דגמ' לא ס"ל כרנב"י, אלא דרבי ס"ל דאע"פ דאין לו אלא ק"פ, מ"מ יוצא, וכנ"ל). **וע"ע בקצות** (רמ"א, ד') דהוכיח מסוגיין דשייך קנין לזמן על הגוף, דלא הי' משמע לו דהי' כאן תנאי דצריך

(א) **ומודה שאם נתנן במתנת שכ"מ לא עשה כלום... וכבר קדמו אחריו- פי' הרשב"ם,** דקדמו אחריו משום דאחריו משמע משעה ששוב אינו צריך להנכסים, וזהו משעה שהתחיל האי ראשון לטרוף, וא"כ קנה הנכסים עם גמר מיתה, אבל האי מקבל מתנה מראשון לא קנה עד לאחר גמר מיתה, דסתם אדם הנותן ממונו לאחר מיתתו אין רוצה להוציא ממונו מכוחו עד שתגמר מיתתו (וע' **ברש"ש** מש"כ להעיר על דברי הרשב"ם). וע' **ברשב"א** דביאר באו"א, דמה דהאחריו קדמו, היינו משום דאחריו הו"ל כיורשו, וירושה היינו עם גמר מיתה, וחל קודם המתנה. וכ' להוכיח מכאן דירושה מהני עם גמר מיתה, דודאי לא עדיף אחריו מיורשים [וצע"ק למה אחריו מהני כדין ירושה ולא כדין מתנה, ובשלמא לפי הרשב"ם, הרי דעת של המתנת שכ"מ שאני מרעת של המתנת אחריו, אבל לפי הרשב"א, למה נאמר דמהני מתנתו כמו מתנה, ומשמע דגם יכול לעשות מתנתו כיורשה, אולם צ"ע מהכ"ת דעשה כן].

(ב) **אביי אמר עם גמר מיתה- פי' הרשב"ם,** אלמא בהדי הדדי קנו, ולא שמעינן אתא דחולקין בשוה. והק' **בשיעורי ר' שמואל** (קע"ט), מה שייך כאן חלוקה, הרי חלוקה הוא היכא שיש סבה לשניהם לקנות באותו רגע, וממילא אמרי' דחולקין. אבל כאן אי"ז שייך, דממ"נ, אם מכר באופן שיחול באותו רגע שצריך לזכות האחריו, ונחשב דכבר נשתייר אצל השני, א"כ אין מכירתו כלום. ואם אינו נחשב נשתייר עדיין, א"כ המכירה כלל ושוב אין להאחריו כלום, אבל חלוקה מאן דכר שמי'. וע"ש מה שצידד ליישב זה, אולם סיים בצ"ע.

(ג) **לא ס"ד דתנן זה גיטיך אם מתי... לא אמר כלום- פי' הרשב"ם,** דכמו דמצינו בגט דאין דעתו שיחול הגט אלא עד לאחר מיתתו, כן לענין מתנת שכ"מ מרע כן. וע' **במחנה אפרים** (זכ"י ומתנה ט"ז) שהוכיח מסוגיין דאי אמר לה קנה זה בגמר מיתתו הר"ז קנה, ואע"ג דבשעה זה לא מצי לאקנויי. ואף דאמרי' דאף לפי ר"מ דאדם מקנה דבר שלא בא לעולם, מ"מ אינו יכול להקנות שיחול הקנין בזמן שהוא גוסס, ומשום שבאותו זמן אין לו כח לקנות, כ' המחנ"א דהיינו משום דבדבר שלא

ממונות לא בעינן תנאי כפול, אלא גילוי מילתא בעלמא. וע' בתוס' בקידושין (מט:) שהביא דברי הרשב"ם, והק' עליו דהא ילפי' משפטי תנאים מתנאי דב"ג וב"ר, והתם הי' ענין של ממון, וא"כ איך שייך לומר דלא אמרי' כן בממון. וע' ברמב"ן שכ' דקו' זו טעות, דהא אין כוונת הרשב"ם לומר דלא אמרי' דיני תנאים בממון, אלא דבאמת קיי"ל דלא בעינן תנאי כפול כלל, אלא דגבי גיטין וקידושין חיישינן לדר"מ להחמיר. אולם תוס' שם כ' לפרש באו"א, דיש דברים שאינם צריכים תנאי כפול, אלא גילוי מילתא בעלמא, דאנן סהדי דאדעתא דהכי עבד, ויש דברים דאפי' גילוי מילתא לא בעי, וכמו דאמרי' לעיל (קלב.) בההיא דכ' מתנה לאחר ושמע שבנו לא מת, דמתנתו בטלה, לפי שאנו אומדין שכך הי' דעתו.

(ח) **דמתנה ע"מ להחזיר שמה מתנה - ע' בקצות** (רמ"א, ד') שהביא מהרא"ש בסוכה (פרק ג', ל') ומהריטב"א בקידושין (ו:) דמתנה ע"מ להחזיר היינו מתנה מוחלטת לעולם, אלא דצריך המקבל מתנה להחזירו להנותן, ואם אינו מחזירו, הרי למפרע הוא בטל המתנה. ולשון הריטב"א הוא - "ומיהו, מתנה ע"מ להחזיר הקנאה גמורה היא, וממון שלו, וכשמחזירה לו, הקנאה גמורה בעי, כשאר הקנאות דעלמא". והקצות בעצמו הי' רוצה לחדש (ושוב הביא שכ"כ ר' אביגדור כ"ץ), דהוי מתנה מוחלטת לזמן, אבל כשיבא סוף הזמן, ממילא פקע המתנה, ושוב הוי של הנותן. וודאי גם יש תנאי בזה, דהיינו דצריך שיהי' לו שיור אח"כ, דאם אוכל האתרוג ודאי לא יצא (וכמו דאי' בגמ' כאן, דאם לא החזירו לא יצא), אבל עיקר המתנה הוא מתנה לזמן.

(ט) **שור זה נתון לך במתנה ע"מ שתחזירהו לי, הקדישו והחזירו הר"ז מוקדש ומוחזר - הק' הנתיבות** (רמ"א, ריש ס"ק ה') מכאן על שי' הרא"ש שהבאנו לעיל, דס"ל דבכל מתנה ע"מ להחזיר הרי התנאי הוא שצריך המקבל מתנה לחזור ולהקנות להנותן בתורת מתנה, ואינו קנין לזה. וק', מה זה שייך כאן, הרי אין אדם מקנה דבר שאינו שלו, וא"כ איך הקנה אותו בתורת מתנה להנותן, הרי כיון שהקדש

להחזיר, אלא דהוי אחריו ממילא, ומ"מ יוצא, וכ' דע"כ היינו משום דשייך קנין לזמן שהוא קנין הגוף. ולכן שפיר יצא בו. [ולכא"י יצא ב' עיקר מהלכים למה יצא - א) דנתן לו הקנין הגוף, או דיש דין דצריך להחזיר, והוי קנין הגוף לעולם ממש, או דהקנין נתבטל ממילא, ומ"מ שייך בזה קנין הגוף כהקצות, ב) דבאמת אף בכה"ג אין כאן קה"ג, ומה שיצא הוא משום דטכ"ס לא הוי שאול.]

(ה) **אם יכול לאוכלו, יצא, ואם לאו, לא יצא - כ' הרשב"ם** דמכאן למדין לאתרוג של שותפין שלא יצאו בו. ומה שאנו מברכין על אתרוג של הקהל, היינו משום דאמרי' דכ"א דעתו להקנות חלקו לחבירו בשעה שהוא יוצא בו. וע' בריטב"א שהביא מהרשב"א דס"ל דאי"צ לזה, אלא דהו"ל כחצר שאין בו דין חלוקה דאמרי' בי' דיש ברירה, ולכן יכולים כולם לצאת בו, דבשעה שהוא יוצא בו, נתגלה דעכשיו הוא הבעלים, ולכן שפיר יוצא בו. וע' בקצות (רמ"א, ד') שהביא זה משו"ת הרשב"א, והוכיח מזה דס"ל להרשב"א דגם אם יש לו רק קנין הגוף לזמן, יכול לצאת חובתו דאתרוג. וע"ע בקהלות יעקב (סנהדרין י"ד) שהביא מש"כ השו"ת הרא"ש (כלל ל"ה) בשם ר' אביגדור כ"ץ, דבקנאוה מתחלה לצאת בו, יוצאין בו וסגי בשל שותפות. וביאר הקה"י דהוי כדבר שאין בו דין חלוקה, וא"כ כל האתרוג הוי של כולם, ואי"ז גדר של שותפות שיש לכ"א חלקו

בלבד [נאולי זהו ג"כ הביאור בהרשב"א, אולם לא משמע כן, דמשמע דצריך דוקא לברירה. אולם לכא"י לומר להיפוך, דיכולין לפרש דברי ר' אביגדור כ"ץ דכוונתו כהרשב"א, דמהני משום ברירה, וצ"ע].

(ו) **לא החזירו לא יצא - ביאר הקצות** (רמ"א, ד'), דאף לשיטתו (הבאנו לעיל ולהלן) דעל מנת שתחזירהו לי הוא קנין לזמן, והאתרוג הוחזר מאליו, מ"מ עשה עמו תנאי ע"מ שתחזירהו לי, ולא אמר רק שהוא מתנה לזמן, דאם לא עשה כן, יהי' המקבל מתנה יכול לאוכלו או למכרו, ובזה נאמר דאין לשני אלא מה שנשתייר ראשון, ולכן התנה עמו שצריך להחזירו לו, ואם לא עשה כן, בטל המתנה למפרע.

(ז) **לא החזירו לא יצא - העיר הרשב"ם**, הא לא כפל התנאי, וא"כ למה לא אמרי' דהתנאי בטל והמעשה קיים. ותי' דלא אמרי' הכי אלא לגבי גיטין וקידושין, מיהו גבי דיני

הוא, אינו שלו להקנותו לו. עוד הק', מ"ש הקדישו דנקט, הרי הי' יכול לומר דמכרו, דמ"ש מכרו להדיוט או הקדישו לשמים. ועוד הק', מ"ש שור דנקט טפי מכל דבר. ותי' דמיירי בהקדישו לשלמים, דקיי"ל דקדשים קלים ממון בעלים הן, וכיון דבר הקנאה הוא שפיר מהני בי' חזרה. אבל בקדשי בדק הבית, אה"נ, לא יהי' הקדשו הקדש, כיון דאינו יכול להחזירו.

(י) הר"ז מוקדש ומוחזר- פי' הרשב"ם, דנראה דאם מת בתוך הזמן פטור מתשלומין, שהרי אינו שואל הוא להתחייב באונסין, וגם לא שומר להתחייב בגניבה ואבידה, ולכן אינו חייב אלא בפשיעה. וק', דלמה חייב בפשיעה, הרי אם אינו שומר, לכאור' אינו חייב אא"כ הזיקו ממש. וכ' הרש"ש דכוונת הרשב"ם לומר דאינו שומר שכל להתחייב בגניבה ואבידה, אבל שפיר הוי שומר חנם, ולכן שפיר חייב בפשיעה.